

Кулаковська Л., Усик В., Езартс П.,
Рідуш Б., Герасименко Н.,
Проскурняк Ю.

ДОСЛІДЖЕННЯ ВЕРХНЬОПАЛЕОЛІТИЧНОЇ СТОЯНКИ ДОРОШІВЦІ ІІІ

L.Kulakovska, V.Usik, P.Haeserts,
B.Ridush, N.Gerasimenko,
Y.Proskurniak

INVESTIGATIONS OF THE DOROSCHIVZI III UPPER PALEOLITHIC SITE

Стаття присвячена публікації матеріалів багатошарової гравецької стоянки Дорошівці ІІІ у Середньому Подністрів'ї. Наводяться результати комплексних досліджень (геологія, геоморфологія, палеонтологія, палінологія та археологія).

Палеоліт в Дорошівцях відомий з 1951 р. Саме тоді О.П.Черниш виявив там два пункти верхньопалеолітичних знахідок: Дорошівці І (Горби) та Дорошівці ІІ (Толока) (Черниш 1954). У 1968 р. він знову відвідує Дорошівці – урочище Острів (Глинище), в якому місцеві жителі здавна знаходили кістки мамонта. Цей пункт зафіксований як Дорошівці ІІІ (Археологічні пам'ятки... 1984, с.92). У 2004 р. місцезнаходження було обстежене співробітниками Буковинського археологічного центру д.і.н. С.Пивоваровим та к.і.н. Б.Рідушем. Під час огляду знайдено фауністичні рештки, артефакти з кременю й кістки та орнаментований фрагмент бивня мамонта (Рідуш 2002, 2008). Дослідження стоянки експедицією ІА НАНУ розпочалося у 2007 р.

Стоянка знаходиться на західній околиці села Дорошівці Заставнівського р-ну Чернівецької області, на правому березі Дністра в урочищі Глинище (Острів). Координати: 48°35'37,6" – північ, 025°52'10,7" – схід. Висота тераси над рівнем моря 124 м, над рівнем долини Дністра 26 м (рис.1, 1-2).

Археологічна стратиграфія

В обрізі стінки тераси при обстеженні стоянки Б.Рідуш та С.Пивоваров на різних глибинних відмітках – від 6 до 8 м – відмітили крем'яні знахідки та фауністичні рештки. У 2007 р. з метою з'ясування кількості археологічних шарів та їх стратиграфічної позиції на південній стінці тераси було поставлено гео-археологічну розчистку (2 x 2,5 м). Тоді ж вдалося зафіксувати залишки давньослов'янського поселення та 7 шарів верхнього палеоліту. З 2008 р. розпочалося стаціонарне вивчення пам'ятки. На південно-західній частині стінки було розбито два розкопи (І та ІІ). Розкоп І (42 кв. м), куди увійшла й

зачистка І, доведено до глибини 8,5 м. Розкопом ІІ (6 кв.м.) передбачалося прослідкувати стратиграфію геологічних нашарувань та поширення археологічних шарів у східному напрямку (рис.2).

На стоянці на даний час виділяється 7 верхньопалеолітичних шарів. В одних випадках (шари 3, 4, 6) йдеться про повноцінну колекцію кам'яних артефактів, фауністичні рештки, залишки життєдіяльності людини (вогнища, вохра), в інших шарах (1, 2, 5, 7) траплялися нечисленні крем'яні вироби та кістки викопних тварин (табл.1).

На гл. 7.55-7.80 м. знайдено фрагмент тазу та хребець мамонта. Умовно ми виділяємо ці знахідки як шар 5а, але цілковитої впевненості у його самостійності поки що немає.

Геоморфологія.

Долина Дністра на даній ділянці має вигляд лінійно витягнутого корита діагонального простягання (з ПнЗх на ПдСх), з відносно прямовисними бортами та пласким днищем завширшки близько 1 км. Каньйноподібна долина врізається на 70-110 м в корінні породи палеозою (девон), мезозою (крейда) та неогену. Місцезнаходження пов'язане з 20-метровою внутрішньоканьйонною лесовою терасою, що прилягає до корінного правого борту долини р.Дністер.

Сама 20-метрова тераса, в субаеральній товщі якої виявлені культурні верстви, є другою надзапlavною терасою витачівсько-бузького часу (vt-bg). На її цоколі, що має близьку до нуля відносну висоту, залягає 2,5-метрова товща руслового алювію, складеного валунами, галькою та гравієм, та 8-метрова піщано-супіщана товща з гумусованими та намулистими проверстками, яка ймовірно є запlavним

Табл.1. Археологічна стратиграфія.

Археологічний шар	Глибина (в м)	Кількість знахідок	Культурна приналежність
Шар 0	0,75 -		Давньослов'янське поселення
Шар 1	6.3-6.5	5	Верхній палеоліт
Шар 2	6.6-6.7	19	Верхній палеоліт
Шар 3	6.7-6.9	3993	Верхній палеоліт
Шар 4	6.9 -7.15	577	Верхній палеоліт
Шар 5	7.3-7.5	19	Верхній палеоліт
Шар 6	7.9-8.1	22956	Верхній палеоліт
Шар 7	8.4-8.6	6	Верхній палеоліт

алювієм. Увінчується розріз 10-метровою товщею субаеральних відкладів переважно лесово-суглинистого складу. На даній ділянці ми маємо справу із залишком тераси, яка за 300 м на захід повністю знищена (розмита), але у південно-східному напрямі простежується ще на 1,5 км. Середня висота цієї тераси близько 15 м. Значна потужність субаеральних відкладів на даній ділянці пояснюється близьким розташуванням корінного схилу та активнішим пролювіальним і делювіальним зносом з нього (рис.3).

Стратиграфія (рис.4)

Геологічний профіль потужністю близько 12 м складається з 14-ти літологічних горизонтів. Такий підрозділ підкреслює циклічний характер нашарувань, де кожний літологічний шар відображає один або кілька епізодів осадонакопичення.

У цілому, профіль Дорошівців III характеризується чіткою диференціацією фацій нижньої (14-9) та верхньої (8-3) частин. У першому випадку, відклади мають велику складову супісків, тоді як фаза стабілізації характеризується, як правило, тундровим глеєм і пов'язана з епізодами глибокого зледеніння або вічної мерзлоти. Деякі з епізодів супроводжувалися криотурбаціями та мерзлотними тріщинами (14, 13 та 11-9). Відповідно до цієї схеми, шари 14-9 коректно відображають відносно вологе доквілля, переважання холодних епізодів з глибокою мерзлотою та перигляціальними феноменами (криотурбаційна соліфлюкція і мерзлотні тріщини). Це контрастує з більш сухими шарами 8-3, а також з гумусною фацією епізодів педогенезу, які супроводжують фази стабілізації. Стратиграфічні, палеоландшафтні та хронологічні дані, отримані на стоянці Дорошівці III, свідчать про те, що шари 9-14 та лес 8-2 шарів можуть відповідати найбільш холодній стадії

льодовикового максимуму, власне бузькому часу центральної частини України. Ці висновки цілком відповідають даті 22 330 BP (культурний шар 6 – 7,90-8,10 м).

За цією схемою верхня частина відкладів характеризується кількома гумусними горизонтами, які відносяться до другої частини верхнього пленігліціалу, добре документованому в Косоуцах на березі Дністра (Республіка Молдова). На цій стоянці також відмічено кілька гумусних горизонтів в діапазоні 20 500 \pm 17 200 BP. Комплексні дослідження, проведені в Дорошівцях III, свідчать про кількаразове заселення стоянки верхньопалеолітичними мисливцями в період верхнього пленігліціалу, близько 22 330 BP – саме в той час, який, як правило, погано представлений у лесах Центральної Європи. Отже, з'явилася можливість порівняти цей профіль зі стратиграфією стоянок Міток (Румунія) та Косоуци (Молдова) (Haesaerts et al. 2003).

Фауна.

Загалом у фауні всіх палеолітичних шарів переважають рештки мамонта (*Mammuthus primigenius* Blumenbach) та північного оленя (*Rangifer tarandus* L.), що свідчить про ландшафтні умови близькі до чагарникової тундри. Лише у шарах 2 і 3 зустрічаються рештки пса (*Alopex lagopus*), що може свідчити про наближення ландшафтних умов на вододілах до типової тундри. Якщо припустити, що рештки пса пов'язані з його промисловим добуванням, то слід визнати мешкання на стоянці в зимовий час.

Приблизно на рівні 1-2 шару у 2006 р. знайдена кістка вовка (*Canis lupus*).

У шарі 3 на відносній глибині 6,80 см було знайдено рогові уламки, фрагменти черепа з зубами, частини посткраніального скелету передньої та задньої кінцівки. Усі вони належать анатомічно до лівої частини тіла північного

оленя. Відтак можна зробити припущення, що на стоянку була принесена пів-туша північного оленя.

У шарах 4 і 5 знайдені нечисленні рештки невеликого коня (*Equus* sp.). Його присутність вказує на наявність трав'янистої рослинності, тобто на т.зв. ландшафт тундростепу.

Крім зазначених видів у підйомному матеріалі стоянки траплялися рештки шерстистого носорога (*Coelodonta antiquitatis*).

На кістках є сліди нарізок, дезартикуляції і вохристі плями, частина кісток перепалені в багатті. Зустрічалися й цілі кістки посткраніального та краніального скелету, зокрема і в анатомічному з'єднанні.

Дані таксони з точки зору сучасних уявлень щодо палеоекологічної структури угруповань 34 крупних ссавців пізнього плейстоцену є чіткими індикаторами тундро-степових слабкозволожених перегляціальних біотопів із невисоким середньорічними температурами. Фауністичні дані підтверджують палеоекологічні зміни, які відображені стратиграфічно у профілі.

Палінологія.

Спорово-пилковий аналіз чітко виявив відміну у складі лесових верств та ембріональних ґрунтів розрізу. Протягом формування лесів існували холодні відкриті степові ландшафти із елементами тундрової рослинності (чагарниковою березою, вільшняком, аркобореальними плаунами). Протягом формування ембріональних ґрунтів підвищувалася роль деревної рослинності: деревних форм беріз, сосни, вільхи, верби, меншою мірою ялини, а протягом деяких фаз – і широколистяних порід (дуба та липи). Ландшафт набував лісостепового вигляду. Це свідчить про зволоження та потепління у час утворення ембріональних ґрунтів. Слід відзначити, що і на холодних фазах клімат був відносно зволеним (участь ксерофітів у складі рослинності незначна). Присутність перевідкладеного пилку давніх сосен відображає делювіальний (чи навіть алювіальний) фактор у формуванні відкладів.

Характеристика культурних шарів.

Шар 0. У голоценових відкладах на гл. 0,75 м від поверхні простежено культурний шар давньослов'янського часу, розкритий на площі 20 кв. м. Археологічний матеріал репрезентовано фрагментами кераміки, крем'яними та кістяними виробами, обпаленим камінням. Колекцію передано до Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича.

Шар 1 (6.3-6.5м). Фауністичні рештки репрезентовано невеликою кількістю хребців та ребер мамонта. У шарі знайдено лише п'ять предметів: нуклеус паралельний двоплощадковий підциліндричний (рис.5, 1), два відщепи та дві луски.

Шар 2 (6.6-6.7м). У цьому шарі зафіксовано значну кількість кісток мамонта та північного оленя. Впадає у вічі певна відсортованість фауністичного матеріалу: переважають ребра та кістки кінцівок.

Археологічна колекція репрезентована 19 артефактами, зокрема пренуклеусом, двограним асиметричним різцем, відщепами, різцевими сколами, відбійниками (табл.2).

Шар 3 (6.7-6.9 м). Культурний шар включає крем'яні знахідки, фауністичні рештки, вогнища, червону вохру. Штучних скупчень кісток не простежено. Великі кістки мамонта (лопатка, тазова, залишки щелеп, хребці) супроводжуються на площі стоянки дрібними фрагментами зубів та бивня. Окрім фауністичних решток мамонта є багато кісток північного оленя (приблизно 50 на 50). Крем'яні знахідки виразно концентруються поблизу вогнищ.

В одному з квадратів у штучному заглибленні знайдено скупчення з 11 гальок (10 із пісковика і 1 з туронського кременю). Знахідки щільно прилягали одна до одної, більшість із них знаходилися у вертикальному положенні. Ці спостереження підтверджують штучний характер заглиблення. Зверху гальки були покриті пластиною з бивня мамонта(?) дуже поганої збереженості. На поверхні окремих гальок є поодинокі сліди від ударів. Кілька зразків мають вагу до 200 г, інші – в межах 60-75 г. Скоріше за все, йдеться про своєрідний «склад» предметів, відібраних для подальшого використання у якості відбійників, про що свідчать сліди попереднього тестування (забитість) на окремих гальках.

Колекція кам'яних виробів нараховує 3993 предмет (табл.2).

У якості сировини використовували туронський кремій, сеноманський опіщаний кремій, пісковик. В поодиноких випадках зустрічається вапняк та кварцит. Слід одразу зауважити, що найчастіше мешканцями поселення цього шару використовувався опіщаний сеноманський кремій.

Первинне розколювання характеризують торцеві одно- та біпоздовжні нуклеуси і один екземпляр двоплощадкового двобічно-альтернативного підциліндричного. Більшість

нуклеусів виготовлено із сеноманського опіщаненого кременю. Серед сколів домінують пластинчасті заготовки, переважно пластинки та мікропластини.

При розколюванні застосовувався твердий відбійник, хоча є й випадки використання м'якого відбійника (наявність т.зв. «губки»).

Типологічний ряд (34 пр.) характеризують різці (10), скребки (3), ретушовані пластини (7) та відщепи (3), мікропластини з притупленим краєм (1), зубчасте (1) та виїмчасті знаряддя (3), поперечно-ввігнуте скребло (1) та рубальне знаряддя (1). На противагу нуклеусам більшість знарядь, виготовлені з туронського кременю. Найбільш виразними є різці, репрезентовані характерними для гравету зразками – двограними, подвійними ретушними (рис.6, 1-2), на зламі.

Привертають увагу вапнякові гальки-ретушери, на плоских поверхнях яких є подряпини та забитості.

Шар 4 (6.9-7.15 м). Концентрація кам'яних артефактів зафіксована в квадратах поблизу вогнища. Також відмічені розрізнені великі кістки мамонта.

У шарі 577 знайдок, з яких 346 віднесено до категорії лусок (табл.2).

За сировину тут правив, переважно, туронський кремій, значно менше сеноманський опіщанений кремій та пісковик.

Первинне розколювання. Серед знайдок – 2 нуклеуси (перпендикулярний пірамідальний та багатоплощадковий), 1 пренуклеус та 3 фрагменти нуклеусів.

Знаряддя (29) репрезентовані різцями (двогранні (рис.6, 6-7), поперечний (рис.6, 4), потрійний двограний (рис.6, 3), на зламі (рис.6, 5)), а також ретушованими мікропластинами, пластинами та відщепами, пластинками з притупленим краєм.

Шар 5 (7.3-7.5 м). На розкритій площі відмічено поодинокі фауністичні рештки та археологічні знахідки. Знайдено залишки черепа північного оленя з рогами.

У шарі 19 виробів (табл.2), серед яких 8 знарядь, представлених двограними різцями (2) (рис.6, 8), скребком (рис.6, 9), ретушованими відщепами (3) та пластинами (2).

Шар 6 (7.9-8.1 м). Відмічена значна концентрація фауністичних решток, кам'яних знайдок. Шар виклинюється у західному і південно-західному напрямках (рис.17).

Колекція нараховує 22956 екз. Це головним чином луски довжиною до 15 мм (18906) та

невизначені фрагменти сколів (700) (табл.2). Переважну більшість виробів виготовлено з туронського кременю, лише в поодиноких випадках використано сеноманський опіщанений кремій, кварцит, пісковик та вапняк.

Первинне розколювання. У колекції 4 торцеві пренуклеуси, 6 фрагментів нуклеусів та 18 нуклеусів, серед яких: 2 поздовжніх 2 підциліндричних, 3 біпоздовжніх підциліндричних (рис.5, 3), 1 біпоздовжній циліндричний, 5 поздовжніх торцевих (рис.5, 4), 4 біпоздовжніх торцевих (рис.5, 2), 1 підклиноподібний, 1 клиноподібний, 1 багатоплощадковий. Більшість складають торцеві поздовжні та біпоздовжні нуклеуси та пренуклеуси.

Нуклеуси виготовлялися на гальках та відщепах, переважно з туронського кременю. Процес їх підготовки та перепідготовки характеризують технічні сколи: реберчасті пластини, пластинки та відщепи, авіважі.

Для індустрії цього шару провідним типом заготовки є пластинки та мікропластини (табл. 2). При розколюванні майже завжди застосовувався твердий відбійник, переважають цяткові та лінійні ударні площадки, поздовжня огранка сколів.

Вторинна обробка.

Про інтенсивну вторинну обробку на місці стоянки свідчать численні луски (18906 екз.), більшість яких мають довжину до 5 мм. Застосовувалася ретуш та техніка різцевого сколу. На пластинках та мікропластинах наявна крайова крута, напівкрута, луската та мікроретуш (регулярні мікроскопічні фасетки по краю артефакту). Відмічено поодинокі випадки зламів Согбіас. Досить часто зустрічаються фрагменти трикутної форми («трикутники») – наслідок специфічного прояву навмисної фрагментації сколів та знарядь (рис.7, 14, 20b).

Типологічний набір.

Знарядь у колекції 484 екз.: скребки, різці, вістря з виїмкою, пластини, пластинки, мікропластини з ретушшю, з притупленою спинкою, тронковані форми тощо.

Скребки (21 екз.) представлені:

- простими на пластинах – 10 (рис.7, 15-17, 19)
- на ретушованих пластинах – 2
- простими на відщепі – 2
- на ретушованому відщепі – 1
- на ретушованому відщепі з бітермінальним потоншенням – 1
- стрільчастими – 3 (рис.7, 18)
- подвійними -1

При оформленні цих знарядь застосовувалася напівкрута луската та інколи конвергентна ретуш. Один із скребків має інтенсивне залощення робочого краю.

Різців 12, з них 9 – різці на злам і 2 – різці на злам подвійні.

Провідним типом знарядь є пластинки та мікропластини з притупленим краєм (125 екз.) (рис.7, 1-9). Характерною рисою вторинної обробки цих виробів є частіше напівкрута ніж крута ретуш, яка є типовою для виробів з притупленою спинкою. Обробка незначною мірою змінює ширину заготовки. Серед пластинок із ретушшю окремим типом можливо вважати пластинки гостроконечної форми з частковою латеральною дорсальною ретушшю біля вістря, а також частковою білатеральною дорсальною ретушшю біля відбивної площадки. Ці елементи повторюються також на фрагментах знарядь (рис.24, 1-5).

Виразну серію складають пластини (рис.7, 10, 20) пластинки (60 екз.) та мікропластини з ретушшю (24 екз.).

Зубчасті, виїмчасті, тронковані (рис.7, 21) та долотоподібні знаряддя поодинокі.

Вістря з виїмкою (4) представлені цілими та фрагментованими зразками:

- вістря на пластинці (47.08x10.73x3,2мм) має подовжену черешкову частину, яка займає 2/3 довжини заготовки, сформовану крутою ретушшю. Між пером та черешком дуже невелика ділянка не має обробки. Перо має аналогічну ретуш. На дистальному кінці присутні сліди макрозносу у вигляді зламу з пласким негативом на вентральній поверхні, що може відповідати зламу при ударі (рис.7, 12).

- вістря на пластині (52.34x12.7x2.4мм) з укороченим черешком та видовженим пером, оформленими крутою ретушшю. Кінчик пера зламано (рис.7:11)

- серединний фрагмент вістря (21.1x 8.53x2.63мм) (рис.23, 15), з повністю обробленою крутою/напівкрутою ретушшю черешковою та вістрійною частинами. Морфологія зламів вказував на можливу фрагментацію в результаті використання (рис.7, 13).

Слід зразу ж зазначити, що ці вироби мало схожі на костьонківські вістря з бічною виїмкою. Від останніх вони відрізняються розмірами та характером оформлення. Дорошівські вістря мають невеликі розміри (4-6 см), виїмка та перо оформлені крутою та напівкрутою ретушшю. Вентральна підправка, яка є типовою рисою цих

знарядь у костьонківсько-вілендорфській єдності, відсутня. За цими показниками попередньо їх можна віднести до групи 3 вістер з бічною виїмкою (НБВ3), за А.Амірхановим (1998, с.24).

Кістяні вироби

У шарі 6 присутні вироби з бивня мамонта та кістки: вістря, шило, відщепи.

Вістря. Знайдено два цілих та фрагмент (мініатюрний кінчик), які виготовлені з бивня мамонта. Одне вістря (116 x 7.9 мм) округле в перетині (рис.24, 1), біля основи відмічені нарізки. Друге вістря (104.9 x 6.87 мм) має округлий перетин у верхній частині та дуже звужений кінчик. Від середини до основи виріб має підтрикутний перетин (рис.8, 1-2).

Шило виготовлено з трубчастої кістки, розмірами 120x41x5.19 мм. Виріб має сліди залощення. Протилежний загостреному край потовщений та оформлений у вигляді «голівки» (рис.8, 3).

Індустрію шару 6 можна віднести до гравецького кола. Разом з тим у цьому комплексі виділяються певні риси, які вирізняють його з-поміж типово гравецьких. У першу чергу йдеться про використання твердого відбійника, на противагу м'якому. Характерною рисою індустрії є виробництво пластинок та мікропластин. Типологія колекції також має свої нюанси. Дещо незвичним виглядає співвідношення різців та скребків. Як відомо, в гравецьких індустріях, різці є провідним типом знарядь, друге місце завжди посідають скребки. У шарі 6 Дорошівців III ці два типи знарядь представлені невеликими збірками, причому переважають скребки, а серед різців більше зразків на злам. З іншого боку, в наборі присутні керівні для гравету типи знарядь – вістря з бічною виїмкою. Вони поодинокі, як і в інших аналогічних пам'ятках регіону.

Можливо ці моменти пов'язані з певною побутово-виробничою специфікою дослідженої ділянки. Водночас усі ці ознаки та стандартність мікролітів (розміри, тип ретуші) може бути результатом своєрідного культурного прояву.

Шар 7 (8.4-8.6 м).

У цьому шарі знайдено п'ять предметів: підциліндричний нуклеус, луски (3) та розколота галька.

Висновки.

Отже, у Середньому Подністров'ї з'явилася нова багатшарова стратифікована стоянка, сім археологічних шарів якої визначено як верхньопалеолітичні.

Табл.2

клас	шар 1	шар 2	шар 3	шар 4	шар 5	шар 6	шар 7	усього
пренуклеус		1	2	1		4		8
нуклеус	1		6	2	1	18	1	29
фрагмент нуклеуса			1	3		6		10
авіваж			5	3		30		38
відщеп реберчастий			10	1		18		29
відщеп первинний (>50% кірки)	1	2	19	14		53		89
відщеп	1	5	99	36	1	256		398
відщеп комбева			4			20		24
пластина реберчаста			2	1		39		42
пластина первинна (>50% кірки)			9	3		29		41
пластина		1	50	18	2	309		380
пластинка реберчаста			3	2		32		37
пластинка первинна (>50% кірки)			2			17		19
пластинка			101	23	1	402		527
мікропластина			295	22		1266		1583
мікропластини реберчасті				1		5		6
фрагменти сколів			40	25	3	700		768
уламки			34	1		123		158
луска	2	3	3197	346	1	18906	3	22458
галька		3	18	7		25	2	55
знаряддя		1	34	29	8	484		556
ретушер			2					2
відбійники		2	10		2	1		15
розтиральники			1			1		2
різцевий скол		1	47	39		207		294
ковадло						1		1
вохра			2					2
усього	5	19	3993	577	19	22956	6	27575

Попередньо можна зробити такі висновки:

- Колекції шарів 1, 2, 5, 7 представлені поодинокими крем'яними артефактами. Разом з тим, наявні в збірках знаряддя також абсолютно діагностичні для гравету.

- Найбільш репрезентативними є три шари, а саме 3, 4 та 6. Індустрії цих зібрань характеризує поздовжнє та біпоздовжнє паралельне розколювання. У колекціях шарів 3, 4 зафіксовано використання м'якого відбійника, про що свідчать т.зв. «губки» на сколах. Розколювання сировини та виготовлення знарядь праці проводилось безпосередньо на поселенні. Підтвердження тому – реберчасті сколи, авіважі. Для типологічного набору характерні скребки,

різці, ретушовані пластини, пластинки та мікропластини з притупленою спинкою. У шарах 3 та 4 переважають різці, серед яких присутні двогранні (шар 4) та ретушні (шар 3).

Для шару 6 більш характерний твердий відбійник, цяткові та лінійні ударні площадки. При класифікації виділені дрібні сколи Kombewa. Швидше за все, вони утворювалися при експлуатації нуклеусів на відщепах: оформлення ребра та, можливо, переоформлення ударної площадки.

У типології цього шару провідна роль належить пластинкам і мікропластинам з ретушню та притупленою спинкою. Скребки превалюють над різцями. Серед останніх не

відмічено двогранних та ретушних. Присутні вістря з бічною виїмкою. Кістяна індустрія цього шару репрезентована вістрями, шилами, фрагментами зі слідами нарізок.

· Зараз у Середньому Подністров'ї відомі лише дві пам'ятки, в колекціях яких відмічені вістря з бічною виїмкою: Молодове V (шар 7) та Замостя I (Петриченко 1961, Kozłowski 1998, Noiret 2010).

На нашу думку, матеріали шару 7 Молодового V за своїми техніко-типологічними показниками відмінні від комплексу шару 6 Дорошівців III. Інакше виглядає ситуація з індустрією стоянки Замостя I. Пам'ятка розташована на околиці с.Замостя Вишницького р-ну Чернівецької області на Черемоші. У 1935 р. тут були проведені розкопки Ч.Амброжевичем (Ambrojevici u.Popovici 1938). Обстеження стоянки та тестові роботи в кінці 40-х років минулого століття здійснив М.Петриченко (1961). Матеріали Замостя I крім авторів розкопок були опубліковані також П.Борисковським (1953, с.112-113). Згідно наведених характеристик та ілюстрацій ідеться

ЛІТЕРАТУРА:

Амирханов Х.А. Восточный граветт или граветтоидные индустрии Центральной и Восточной Европы // Восточный граветт. – М., 1998. – С.15-35.

Археологічні пам'ятки Прикарпаття та Волині кам'яного віку. – К., 1981. – 309 с.

Борзіяк І.А. Граветт Поднепровья и его связи с «единством Виллендорф-Павлов-Костенки» // Восточный граветт. – М., 1998. – С.135-142

Борзіяк І.О., Кулаковська Л.В. Граветт Подністров'я. Загальний огляд // Археологія. – К., 1998. – №4. – С.55-64.

Борисковский П.И. Палеолит Украины. – М.-Л., 1953. – С.112-113

Гвоздовер М.Д. Кремневый инвентарь Авдеевской верхнепалеолитической стоянки // Восточный граветт. – М., 1998. – С.224-279.

Кулаковська Л., Усик В., Рідуш Б., Пеан С. Палеолітична стоянка Дорошівці III в Середньому Подністров'ї (попереднє повідомлення) // Дослідження первісної археології в Україні. – К, 2008. – С.51-54.

Петриченко Н.Ф. Обследование позднелепелитической стоянки Замостье I // БКИЧП. – Вып.26. – М., 1961. – С.153-157.

про граветську індустрію із вістрями з бічною виїмкою. Значною мірою співвідношення скребків, різців та мікрознарядів співпадають з даними шару 6 Дорошівців III.

Отже, сьогодні стоянка Дорошівці III (шар 6) є третім, після Молодового V та Замостя I, проявом гравету із вістрями з бічною виїмкою у Середньому Подністров'ї. Для шару 6 отримана 14С дата – 22 330 ВР. У попередньому плані ця колекція вкладається в хронологічні рамки індустрій із вістрями з бічною виїмкою (Kozłowski 1998, Борзіяк, Кулаковська 1998).

· Стоянка Дорошівці III є типовою багатшаровою стоянкою Середнього Подністров'я, яка розташована поблизу шляхів міграцій північного оленя (Борзіяк, Кулаковська 1998). Про це свідчить характер планіграфії, потужність культурних шарів, видовий склад фауни та техніко-типологічні характеристики.

· Матеріали цієї пам'ятки в черговий раз підтверджують думку про відмінність дністерського гравету від технокомплексу вілендорфсько-костьонківсько-павлівської єдності (Амірханов 1998, Гвоздовер 1998, с.276; Борзіяк 1998).

Рідуш Б.Т. Нові палеолітичні місцезнаходження на Буковині // Буковинський історико-етнографічний вісник. – Вип. 4. – Чернівці: Золоті литаври, 2002. – С.13-16.

Рідуш Б.Т. Нова пам'ятка мобільного верхньопалеолітичного мистецтва з Подністров'я // Кам'яна доба України. – Вип.11. – К.: Шлях, 2008. – С.188-190.

Черниш О.П. Карта палеоліту УРСР // Матеріали і дослідження по археології УРСР. Наукові записки Львівського філіалу АН УРСР. – Т.П. – К., 1954.

Ambrojevici C., Popovici R. Zamostea 1 am Ceremus, Eine jungpaldolitische Fundstelle Nord-Rumldniens // Dacia. - V-VI. – Bucuresti, 1938.

Haesaerts P., Borziak I., Chirica V., Damblon F., Koulakovska L., Plicht J. van der. The East Carpathian loess-palaeosol record: a referance for the middle and late Pleniglacial in Central Europe / / Quaternaire. – 14(3). – 2003. – P.163-188.

Kozłowski J.K. La geochronology de l'horizont a pointes a cran en Europe Centrale // Восточный граветт. – М.:1998. - С.81-90.

Noiret P. Le Paleolithique superieur de Moldavie // ERAUL. - 121. – Liege, 2009. – 604 с.

Робота виконана в рамках проекту РГНФ-НАНУ 2007-2009 та проекту SFB 806 "Our Way to Europe - Culture-Environment Interaction and Human Mobility in the Late Quaternary"

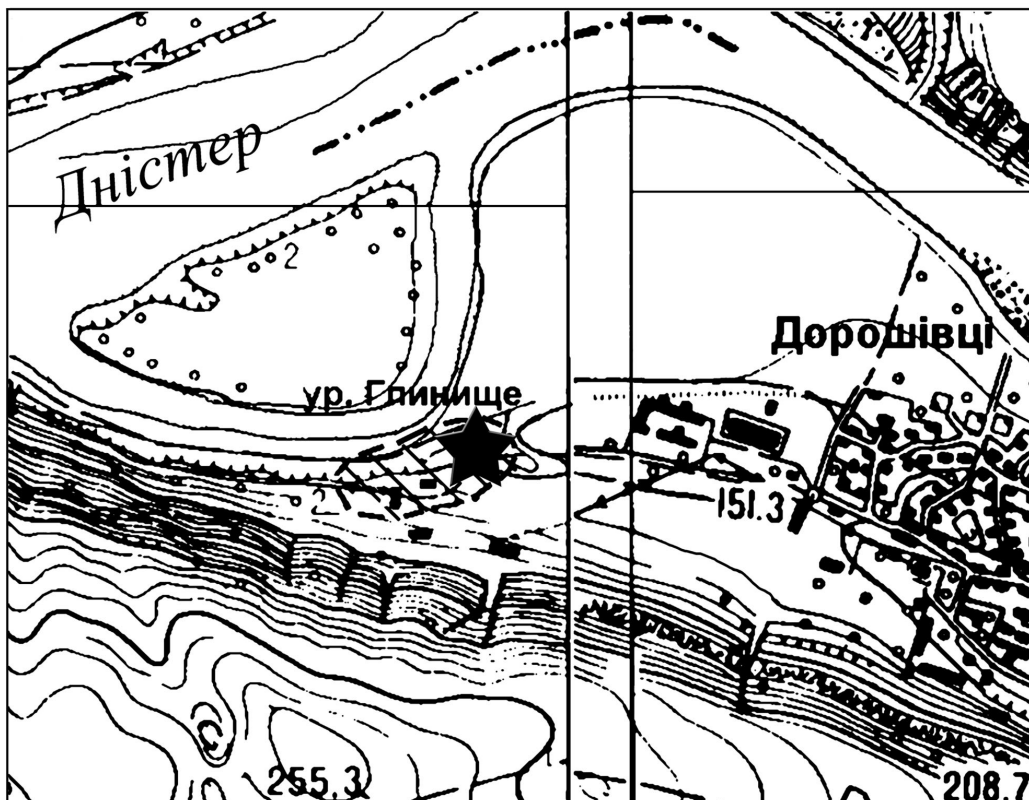
L.Kulakovska, V.Usik, P.Haesaerts, B.Ridush, N.Gerasimenko, Y.Proskurniak
Investigations of the Dorochivzi III Upper Paleolithic site

In the article represented previous results of investigations of the Dorochivzi III site where seven of Upper Paleolithic levels were discovered. On the base of technological and typological analysis these collections belong to the Gravettian techno-complex. The most rich from the archeological point of view cultural level 6 determined as variant of Gravettian with shouldered points.

1

Рис.1:1 – Карта граветських пам'яток: Грубграбен, 2 – Вілендорф, 3 – Дольні Вестоніці, Павлов, 4 – Дорошівці III, 5 – Молодове V, 6 – Косоуці, 7 – Міток, Малу Галбен.

2

Рис. 2. Ситуативний план стоянки Дорошівці III.

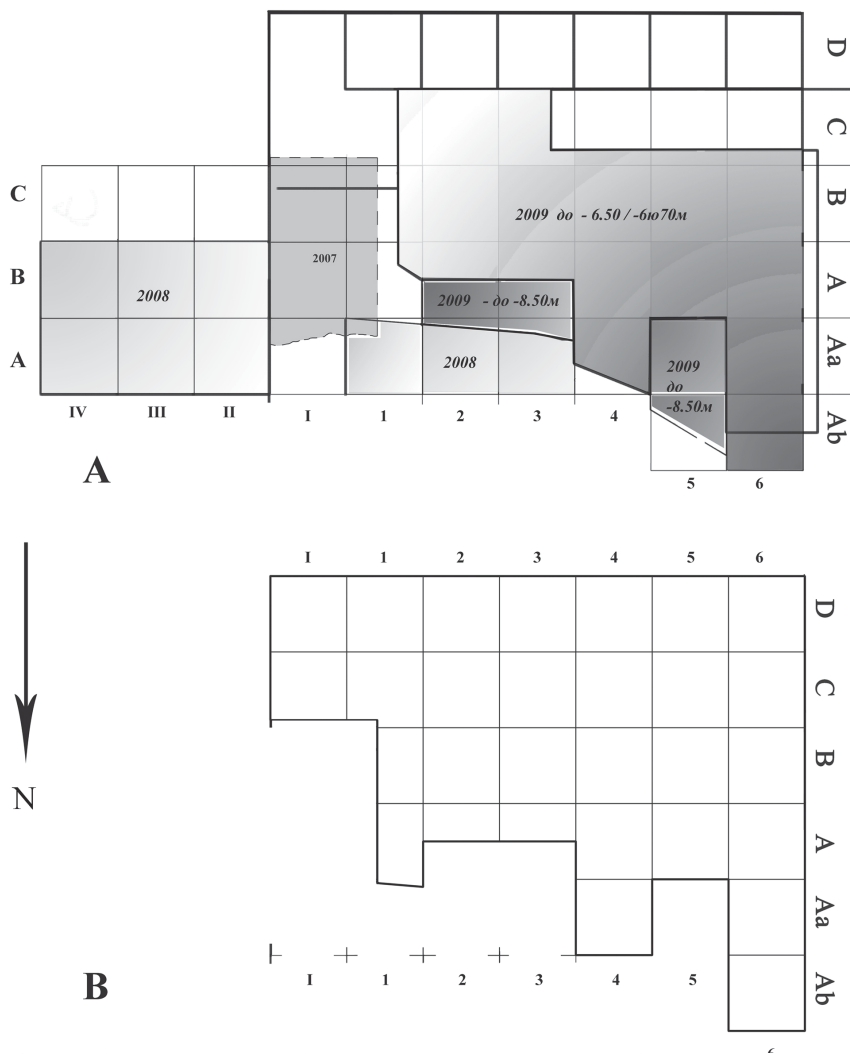

Рис.2. Дорошівці III. Загальний план розкопаних об'єктів (2007-2010 рр.).

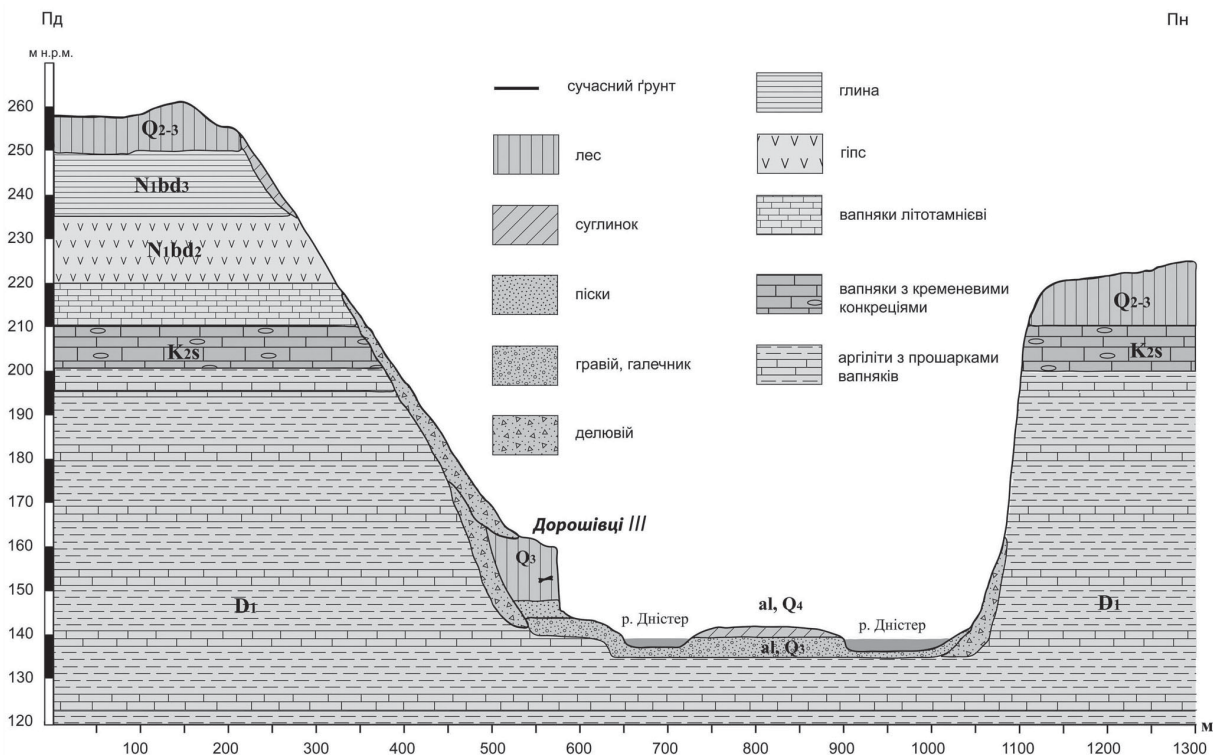

Рис.3. Розріз долини Дністра.

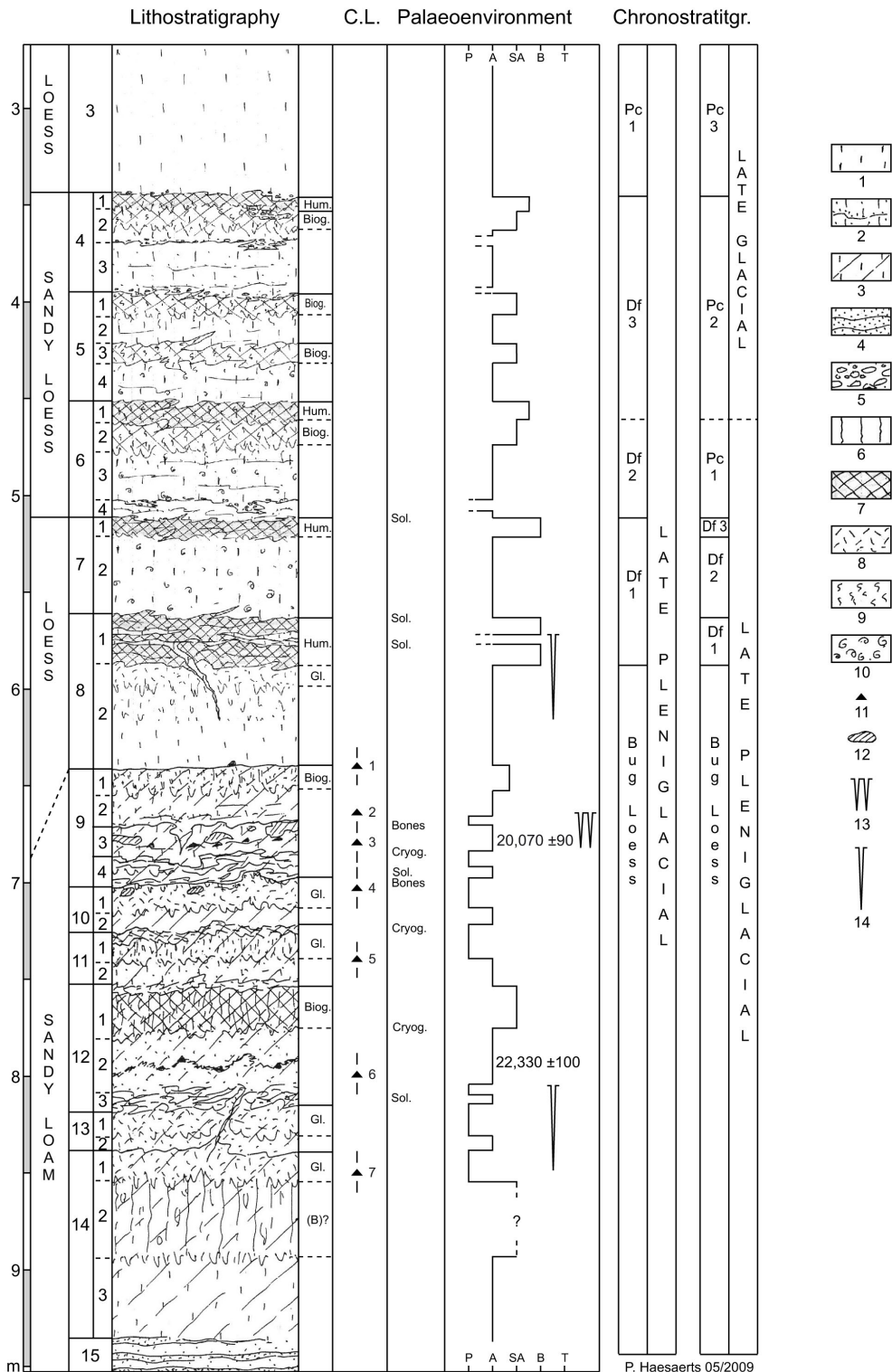

Рис. 4. Послідовність відкладів покрівлі низької тераси Дністра в Дорошівцях: літостратиграфічний, палеогеографічний та хроностратиграфічний контекст.

Скорочення: Hum. – гумусний горизонт; Biog. – біогалереї; Sol. - соліфлюкція; Cryot. – криотурбації; Т – помірний; В – бореальний; SA – субарктичний; А – арктичний; Р – вічна мерзлота (пермофрост).

Графічні символи: 1 – лес; 2 – опішаний лес; 3 – лесоподібний суглинок; 4 – пісок; 5 – галечник; 6 - суглинок вохристий (горизонт В); 7 – суглинок гумусовий; 8 – суглинок сірий (тундровий глей); 9 – біогалереї; 10 – молюски; 11 – артефакти; 12 – кістки; 13 – льодовикові тріщини; 14 – морозобійні розколини.

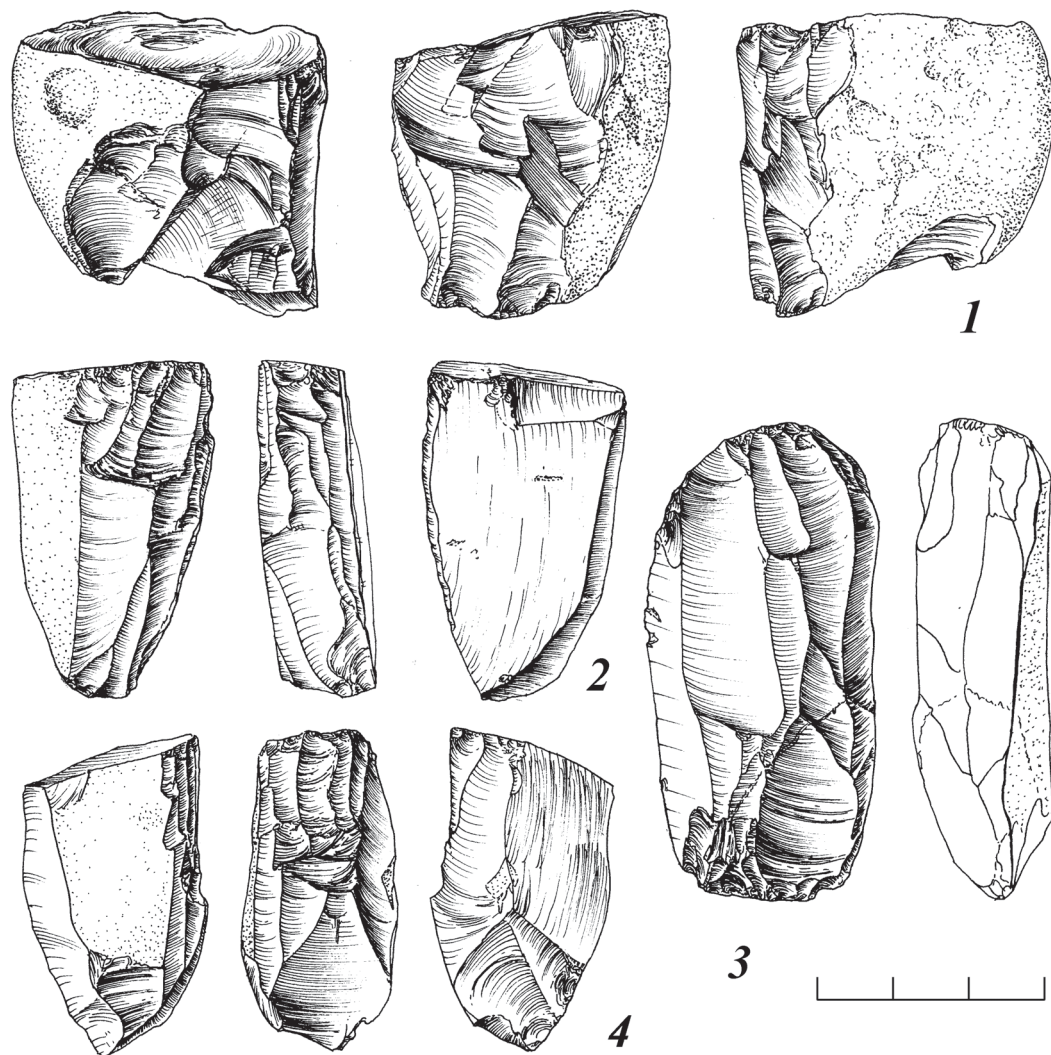

Рис.5. Дорошівці ІІІ. Нуклеуси: 1 – шар 1, 2-4 – шар 6.

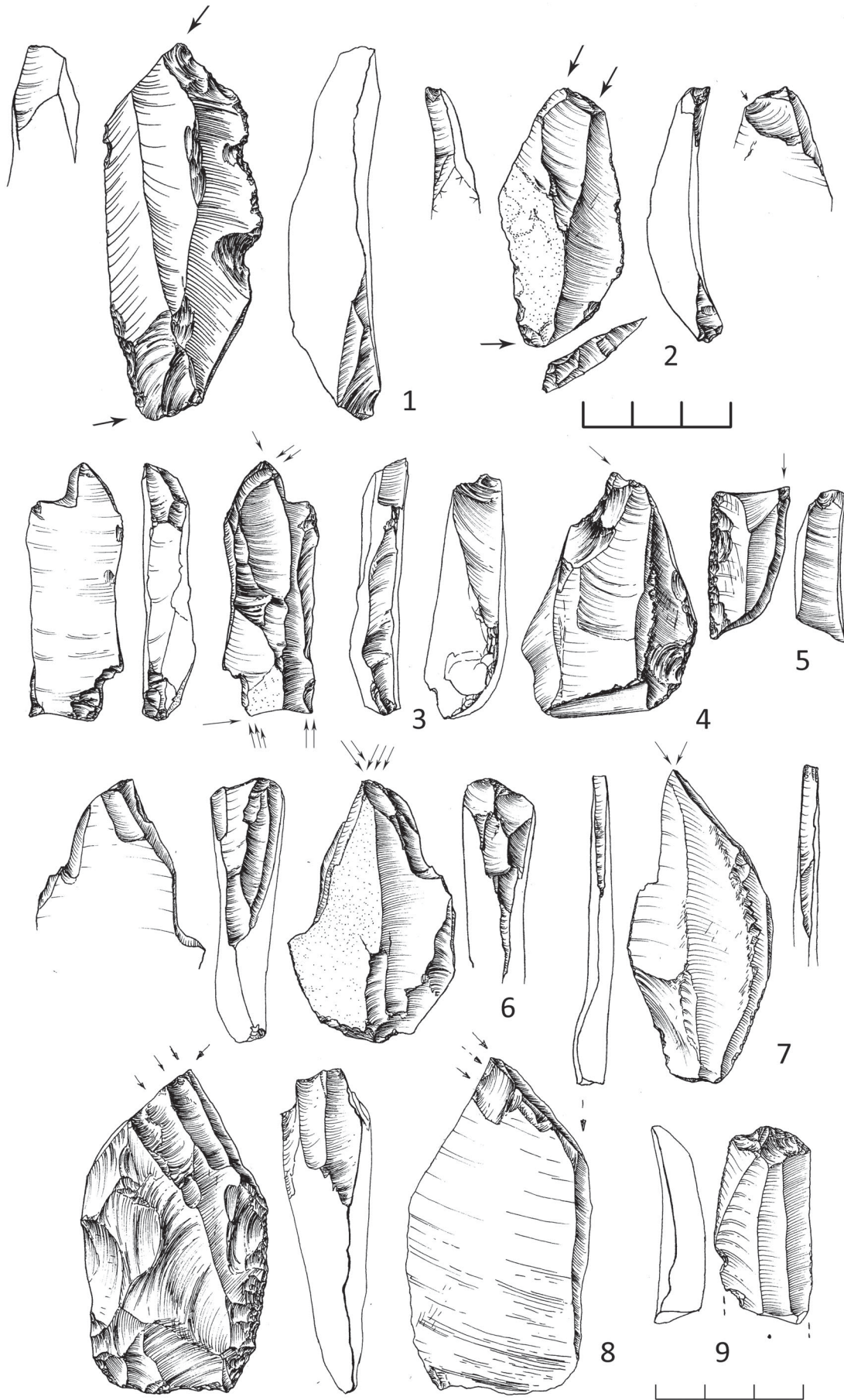

Рис.6. Дорошівці III. Різці: 1-2 – шар 3; 3-7 – шар 4; 8 – шар 5. Скребки: 9 – шар 5.

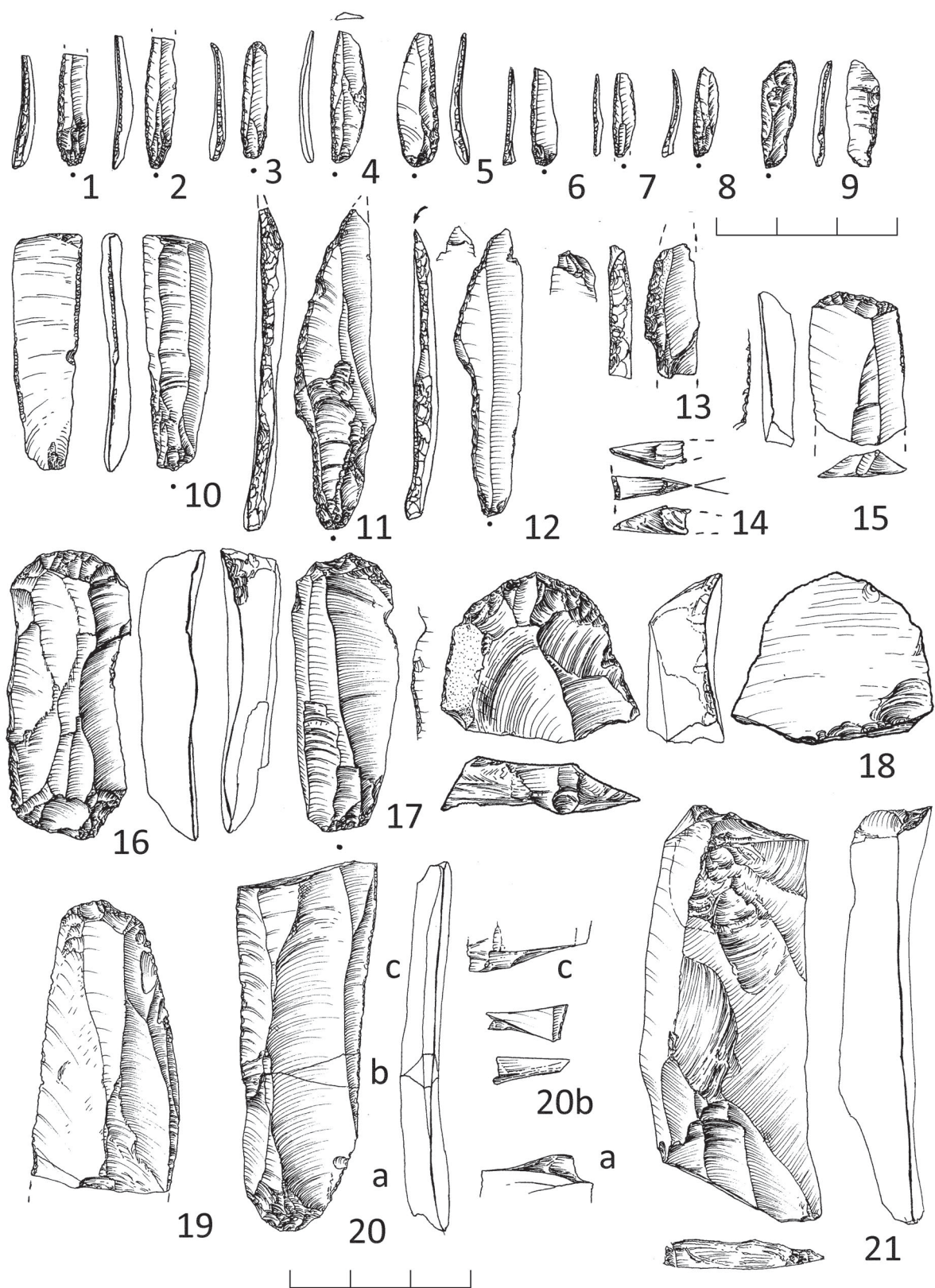

Рис.7. Доросівці III. Шар 6. 1-9 – негеометричні мікроліти; 10, 20 – ретушовані пластини; 11-13 – вістря з бічною виїмкою; 14, 20b – «трикутники» з ретушшю; 15-19 – скребки; 21 – тронкована пластина.

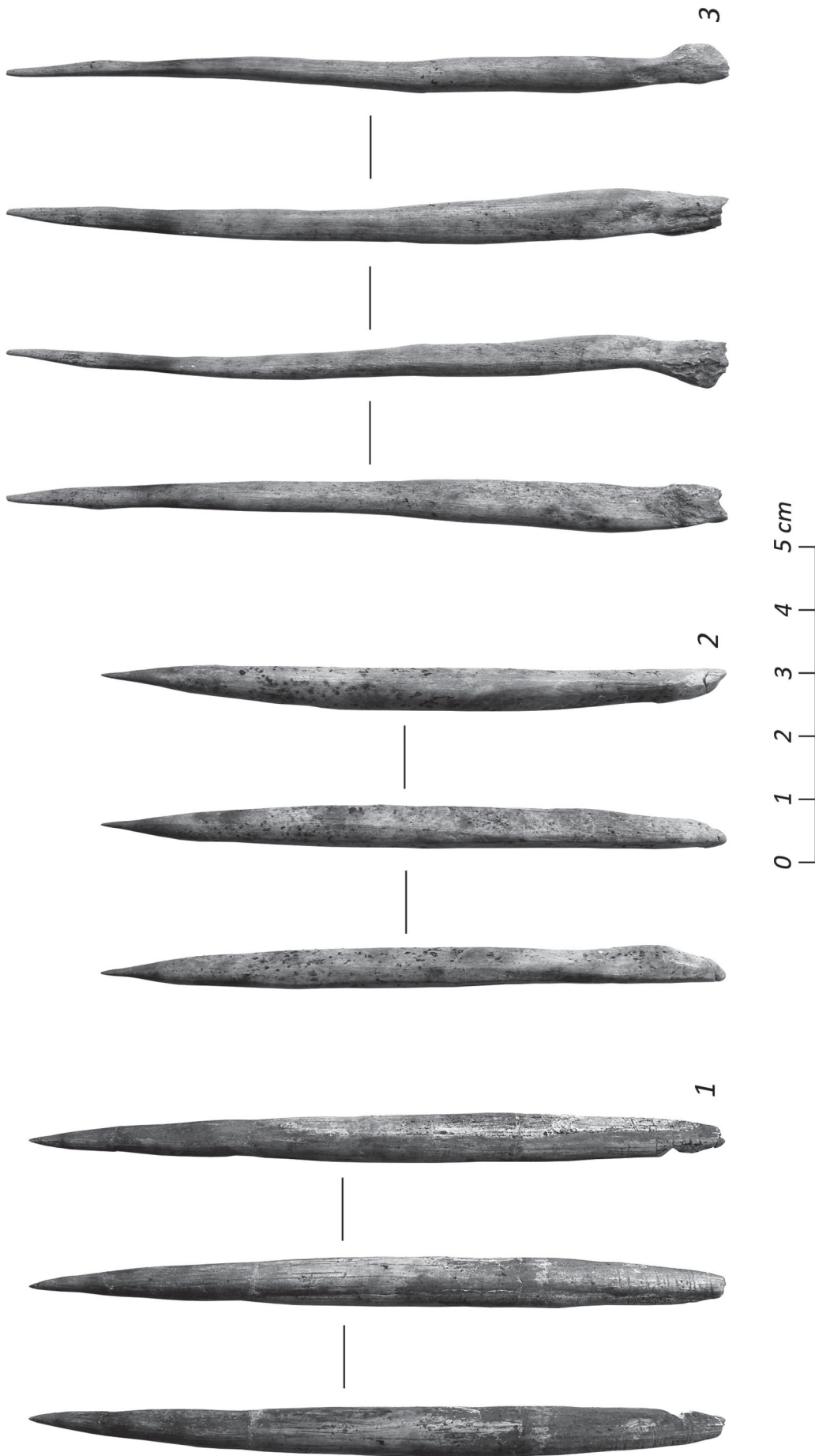

Рис.8. Дорошівці III. Шар 6. Вироби з бивня та кістки: 1-2 – вістря, 3 – шило.